

Лекція №4

Тема. Методика впровадження проєктної технології у закладах освіти

План

1. Психолого-педагогічні особливості учасників проєктної діяльності.
2. Вікові та індивідуальні характеристики учнів як чинники вибору методів.
3. Мотиваційні стратегії та психологічна підтримка командної роботи.
4. Формування позитивного емоційного клімату проєктного середовища.
5. Професійна роль учителя: фасилітатор, наставник, модератор.
6. Методи фасилітації: «мозковий штурм», «шість капелюхів мислення», «карусель ідей».
7. Стратегії підтримки учнів у процесі виконання проєкту.

Сучасна система освіти України переживає глибокі зміни, спрямовані на реалізацію ідей компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів, які закладено в концепції *Нової української школи*. Одним із ключових завдань початкової освіти стає засвоєння учнями певного обсягу знань, умінь і навичок, формування в них *здатності вчитися*, самостійно діяти, співпрацювати з іншими, творчо розв'язувати проблеми та усвідомлювати власну відповідальність за результат своєї діяльності. У цих умовах традиційно-репродуктивні методи навчання вже не забезпечують необхідного рівня активності й зацікавленості учнів. Натомість дедалі більшої актуальності набувають *інтерактивні та діяльнісні методи*, серед яких особливе місце посідає *метод проєктів*. Ця технологія передбачає організацію навчання через діяльність, у процесі якої дитина засвоює навчальний матеріал, вчиться застосовувати знання на практиці, робити висновки, планувати власні дії, взаємодіяти з іншими учасниками, створювати конкретний продукт – результат спільної праці.

Проектна діяльність має потужний розвивальний потенціал, адже вона поєднує навчання, дослідження, творчість і спілкування. Вона допомагає формувати в учнів початкової школи ключові компетентності – комунікативну, соціальну, інформаційну, громадянську, уміння вчитися впродовж життя. Разом із тим ефективність упровадження цієї технології значною мірою залежить від *урахування психолого-педагогічних особливостей учнів молодшого шкільного віку*. Саме в початковій школі дитина проходить один із найважливіших етапів розвитку: від безпосередньо-ігрової до навчальної діяльності. Вона вчиться підпорядковувати свої дії певним правилам, контролювати поведінку, працювати за планом, оцінювати результати своєї діяльності. Проте провідними рисами цього віку залишаються *дитяча емоційність, потреба в грі, висока допитливість, образність мислення, схильність до наслідування дорослих*. Тому педагог, який організовує проєктну роботу, повинен створити умови, у яких навчання буде сприйматися дитиною як *цікава, емоційно приваблива діяльність*, що має особистісний сенс.

Особливої уваги потребує й те, що навіть у межах однієї вікової групи учні істотно відрізняються між собою. Індивідуальні особливості проявляються у темпі засвоєння матеріалу, рівні розвитку мислення, пам'яті, мовлення, уваги, у мотивації до навчання, типі темпераменту, комунікативних здібностях. Ці відмінності безпосередньо впливають на характер участі кожної дитини у

проектній діяльності – одні охоче виступають у ролі лідерів, інші комфортніше почуваються як виконавці, спостерігачі чи творчі оформлювачі результату.

Відтак проектна робота у початковій школі має спиратися на *індивідуалізацію навчання* – добір таких завдань, які відповідають можливостям і нахилам кожного учня, забезпечують ситуацію успіху для всіх без винятку. Водночас вона має сприяти *розвитку колективної взаємодії*, формуванню вміння працювати в команді, чути інших, домовлятися, допомагати. Саме поєднання індивідуальної активності й колективної відповідальності робить проектну діяльність надзвичайно цінною з педагогічного погляду.

Таким чином, проектна діяльність у початковій школі – це сучасна технологія, *психологічно обґрунтований спосіб розвитку дитини*, який відповідає її віковим потребам і закономірностям пізнавального розвитку. Вона створює умови для гармонійного поєднання пізнавальної, ігрової, комунікативної та творчої активності школярів, сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання, розвиває самостійність, ініціативу, здатність до співпраці.

Саме тому розгляд психолого-педагогічних особливостей учасників проектної діяльності, а також вікових та індивідуальних характеристик учнів початкової школи як чинників вибору методів навчання є важливою складовою професійної підготовки сучасного педагога. Без глибокого розуміння цих аспектів неможливо ефективно організувати освітній процес, спрямований на розвиток особистості дитини, її пізнавальної активності й творчого потенціалу.

Проектна діяльність у початковій школі – це важливий засіб формування активної, самостійної, творчої особистості учня. Вона сприяє розвитку пізнавальної активності, формуванню життєвих і соціальних компетентностей, розширенню кола інтересів. Однак для того, щоб проектна робота дійсно мала розвивальний ефект, учитель має глибоко розуміти *психолого-педагогічні особливості* дітей молодшого шкільного віку, які є безпосередніми учасниками цієї діяльності.

Молодший шкільний вік (6–10 років) є перехідним періодом від ігрової діяльності дошкільника до навчальної діяльності школяра. У цей час відбуваються суттєві зміни у всіх психічних процесах – сприйманні, увазі, мисленні, пам'яті, емоційно-вольовій сфері, соціальній поведінці. Дитина входить у нову соціальну ситуацію розвитку, де головним стає *навчання*, а провідною фігурою – учитель.

Зміна провідної діяльності зумовлює потребу в нових способах пізнання світу. Якщо дошкільник діє переважно у грі, то молодший школяр поступово переходить до *навчально-пізнавальної діяльності*, у якій важливу роль відіграють цілеспрямованість, організованість, вміння контролювати свої дії. Саме тому проектна діяльність є природним продовженням розвитку дитини – вона поєднує елементи гри, пізнання, творчості та співпраці, тобто відповідає її віковим можливостям і потребам.

Когнітивні (пізнавальні) особливості учнів початкової школи

Сприймання і увага. Сприймання у молодших школярів переважно *наочно-образне*, залежить від зовнішніх ознак об'єкта. Тому для ефективної проектної роботи важливо забезпечити *наочність*: демонстрації, ілюстрації, моделі, предмети, макети. Діти легше засвоюють інформацію, якщо вона пов'язана з практичними діями – спостереженням, експериментом, конструюванням.

Увага в цьому віці ще нестійка, швидко переключається, але може бути тривалою, якщо діяльність цікава та має особистісний сенс. Отже, проекти повинні

викликати *емоційний інтерес*, бути посильними за обсягом і структурою, мати чітко окреслену мету.

Пам'ять. Пам'ять молодших школярів має переважно *мимовільний характер* – діти краще запам'ятовують те, що викликає емоції або пов'язане з дією. Тому у проєктній роботі слід застосовувати методи, що залучають дитину до активного процесу – створення малюнків, моделей, спільних постерів, презентацій, обговорень. Саме *діяльнісна форма навчання* сприяє довготривалому запам'ятовуванню.

Мислення. Переважає *наочно-образне мислення*, поступово розвивається *словесно-логічне*. Учням складно оперувати абстрактними поняттями без опори на конкретний приклад. Тому завдання мають бути конкретними, з реальним результатом, який дитина може побачити, помацати, відчутти. Проєкти типу «Мій шкільний сад», «Мандрівка краплинки води», «Життя птахів узимку» допомагають дітям мислити, порівнювати, узагальнювати, робити висновки на основі реального досвіду.

Уява і творче мислення. Молодші школярі мають розвинену *уяву*, яка часто перевищує їхні реальні знання. Проєктна діяльність відкриває можливості для її розвитку через створення малюнків, макетів, казкових історій, коміксів, презентацій. Завдяки цьому дитина фантазує, *перетворює уяву в засіб пізнання*, тобто вчиться перетворювати ідею в конкретний продукт.

Емоційно-вольова та мотиваційна сфера

Емоції. Емоційна сфера дитини молодшого шкільного віку відзначається безпосередністю, відкритістю, швидкими змінами настрою. Успішність проєктної діяльності значною мірою залежить від *позитивного емоційного фону*. Діти із задоволенням беруть участь у роботі, якщо відчують радість від процесу, бачать підтримку вчителя, отримують схвалення.

Учителю важливо створювати атмосферу *довіри, співробітництва і доброзичливості*, де кожна дитина відчуває себе значущою. Негативна оцінка або надмірний контроль гальмують ініціативу та знижують інтерес. Тому вчитель повинен діяти як *партнер і наставник*, а не як контролер.

Мотивація. На початку навчання провідним мотивом є бажання отримати схвалення дорослих, бути «хорошим учнем». Поступово формується *пізнавальний мотив*, коли дитина прагне знати й розуміти. Проєктна діяльність стимулює цю внутрішню мотивацію, оскільки надає можливість *самостійного вибору теми, пошуку рішень і презентації результату*. Саме самостійність і відчуття успіху викликають у дітей бажання вчитися далі.

Воля. Вольові якості (цілеспрямованість, наполегливість, організованість) лише починають формуватись. Проєктна діяльність допомагає розвивати ці риси, оскільки потребує *доведення справи до кінця*, дотримання плану, виконання домовленостей у групі. Через спільну роботу діти поступово навчаються долати труднощі, контролювати емоції, брати відповідальність за результат.

У молодшому шкільному віці активно формується *соціальна компетентність* – уміння спілкуватися, слухати, домовлятися, співпрацювати. Дитина вчиться працювати у групі, відчувати себе частиною колективу, узгоджувати власні дії з діями інших. Проєктна діяльність створює сприятливі умови для розвитку цих умінь. *Робота в команді вчить дітей*: висловлювати

думку й поважати позицію інших; розподіляти обов'язки; вирішувати конфлікти мирним шляхом; оцінювати внесок кожного учасника; радіти спільному успіху.

Завдяки цьому формується почуття відповідальності, взаємопідтримки, взаємодопомоги – ті якості, що є основою подальшої громадянської зрілості.

Кожна дитина має свої індивідуальні особливості – **темперамент, рівень інтелекту, тип мислення, стиль навчання, ступінь самостійності, комунікативність**. Тому педагог у проєктній діяльності повинен: диференціювати завдання за складністю та характером; надавати можливість вибору ролі у групі (лідер, виконавець, дизайнер, доповідач, дослідник); підтримувати слабших учнів, не порівнюючи їх із іншими; розвивати сильні сторони кожного.

Таке індивідуальне ставлення забезпечує **психологічний комфорт** і формує відчуття власної значущості, що є ключовим чинником успішного навчання.

Проєктна діяльність у початковій школі передбачає особливу роль учителя. Він виступає як:

- **організатор** процесу (допомагає обрати тему, визначити мету, спланувати роботу);

- **консультант і наставник** (підтримує ініціативу, радить, коригує);

- **мотиватор** (створює ситуацію успіху, підкріплює позитивні емоції);

- **партнер** (бере участь у спільних діях, визнає цінність внеску дитини).

Важливо, щоб учитель володів **психолого-педагогічною чуйністю** – умінням розуміти стан дитини, бачити її потреби, підтримувати інтерес і допомагати подолати труднощі. Урахування вікових і психологічних закономірностей розвитку дитини **забезпечує**: природність процесу навчання; позитивний емоційний клімат у колективі; формування мотивації до навчання; розвиток самостійності та відповідальності; розкриття творчого потенціалу.

Якщо педагог ігнорує ці особливості, проєктна діяльність перетворюється на формальне виконання завдань, втрачає свій виховний і розвивальний сенс.

Психолого-педагогічні особливості учнів початкової школи визначають специфіку їхньої участі в проєктній діяльності. Молодші школярі відзначаються емоційністю, допитливістю, схильністю до гри, наочно-образним мисленням і високою потребою у визнанні. Проєктна діяльність, побудована з урахуванням цих характеристик, сприяє формуванню пізнавальної активності, розвиває мислення, уяву, комунікативні навички, волю й відповідальність.

Учитель, який розуміє психологію своїх учнів, здатен організувати навчальний процес так, щоб він був ефективним, радісним, наповненим змістом і творчістю. Саме у цьому полягає педагогічна майстерність і гуманістична сутність проєктної технології навчання в початковій школі.

Вікові особливості молодших школярів як основа вибору методів навчання. Особливості пізнавальної сфери. Для дітей молодшого шкільного віку характерним є **наочно-образне та наочно-дійове мислення**. Вони сприймають світ конкретно, через дії та образи. Абстрактне мислення лише починає формуватися, тому новий матеріал легше засвоюється тоді, коли вчитель використовує **наочні, практичні методи**: демонстрації, моделювання, досліди, ігрові ситуації. Діти цього віку активно реагують на кольори, рух, звук, тому доцільно застосовувати **інтерактивні технології, мультимедійні засоби, ігрові завдання**, які поєднують слово, дію, образ.

Особливості уваги та пам'яті. Увага в молодших школярів ще недостатньо стійка, легко відволікається, але її можна підтримувати, якщо діяльність викликає інтерес. Тому доцільно застосовувати **методи чергування видів діяльності**: розповідь – гра – практична дія – обговорення. Пам'ять дітей у цьому віці переважно **мимовільна** – вони запам'ятовують краще те, що цікаво, емоційно привабливо, що має для них особистий сенс. Отже, найефективнішими є **методи навчання через діяльність**, коли дитина не просто слухає, а діє – малює, створює, досліджує, розповідає.

Особливості мислення і мовлення. Оскільки мислення учнів молодшого шкільного віку розвивається від конкретного до абстрактного, учителю варто застосовувати **індуктивні методи** – від спостереження до узагальнення, від прикладу до правила. Водночас необхідно стимулювати розвиток мовлення – організовувати діалоги, обговорення, пояснення своїми словами.

Емоційність і потреба у схваленні. Молодші школярі дуже емоційні, чутливі до оцінки дорослого. Для них важливо, щоб навчання було **емоційно насиченим**, супроводжувалось **позитивним підкріпленням і похвалою**. Тому методи мають навчальний, мотиваційний аспект – гра, казка, творче завдання, змагання, спільна діяльність.

Темп і стиль навчальної діяльності. У кожному класі є діти з різним темпом мислення, сприймання, мовлення. Одні працюють швидко, інші потребують більше часу. Тому вчитель повинен планувати роботу так, щоб у кожного була можливість діяти у своєму темпі. Це досягається через **диференціацію завдань** (основний, підвищений і творчий рівень), **роботу в парах чи малих групах, самостійні завдання**.

Темперамент впливає на поведінку дитини в навчанні.

– **Сангвінік** активний, швидко реагує, потребує різноманітності, тому для нього ефективні методи, що вимагають постійного руху, дії, взаємодії.

– **Флегматик** діє повільно, тому потребує часу на осмислення, спокійного темпу й підтримки.

– **Холерик** енергійний, але може втрачати контроль над емоціями, тому ефективні методи, які передбачають чітку організацію, чергування активності й відпочинку.

– **Меланхолік** вразливий, тому потребує м'якого ставлення, індивідуальних завдань, методів заохочення.

Рівень навчальної мотивації. Учитель має враховувати, що в одному класі є учні з різними мотивами – одні прагнуть знань, інші працюють заради похвали, треті – через цікавість чи гру. Тому важливо поєднувати **пізнавальні, ігрові та практичні методи**, щоб задовольняти різні мотиви й підтримувати інтерес кожного.

Індивідуальні здібності та інтереси. Обдаровані діти потребують складніших, дослідницьких завдань, можливості проявити ініціативу. Діти з труднощами в навчанні потребують підтримки, пояснення простими словами, повторення. Застосування **індивідуалізованих завдань, парного навчання, взаємонавчання** допомагає забезпечити успіх кожному.

Вибір методів навчання в початковій школі повинен враховувати як **загальні вікові закономірності**, так і **індивідуальні особливості** кожної дитини. Наприклад: для всіх учнів цього віку ефективні ігрові, наочні, практичні методи. Але в межах

одного класу учитель має добирати різні рівні складності завдань, різні форми діяльності – для активних дітей більше дії, для спокійних – спостереження, аналітика. Одні діти люблять виступати, інші – малювати чи оформлювати. Отже, у колективних проєктах важливо забезпечити **розподіл ролей** відповідно до схильностей.

Таке диференційоване застосування методів допомагає досягти головного – **залучення кожної дитини до активної діяльності**, створення ситуації успіху, де кожен відчуває свою цінність.

Приклади методів навчання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей

Ігрові методи – рольові ігри, дидактичні ігри, навчальні квести, які активізують увагу, мислення, уяву.

Дослідницькі методи – спостереження, прості експерименти, робота з природним матеріалом, що задовольняють пізнавальну допитливість.

Творчі методи – створення малюнків, колажів, презентацій, казок, що розвивають уяву й естетичний смак.

Методи співпраці – робота в парах, групах, колективні проєкти, які формують комунікативні навички.

ІКТ-методи – використання інтерактивних ігор, мультимедійних презентацій, відео, що відповідають потребі дітей у візуальній інформації.

Методи самовираження – рефлексивні вправи, самооцінка, обговорення власних досягнень, що сприяють розвитку самосвідомості.

Усі ці методи стають дієвими лише тоді, коли педагог адаптує їх до **психологічного стану, інтересів та здібностей** конкретних учнів.

Роль учителя у виборі методів. Учитель початкових класів має виступати джерелом знань, насамперед **організатором діяльності учнів**. Його завдання – забезпечити різноманітність методів, щоб задовольнити потреби кожної дитини. Педагог повинен уміти спостерігати, аналізувати поведінку учнів, розпізнавати їхні особливості, підбирати методи так, щоб вони відповідали **віковим можливостям, темпу роботи, емоційному стану та рівню підготовки**. Успішний учитель володіє педагогічною гнучкістю – здатністю змінювати метод залежно від ситуації на уроці, підтримувати інтерес, стимулювати активність і творчість.

Вікові та індивідуальні характеристики учнів початкової школи є визначальними чинниками вибору методів навчання. Молодші школярі відзначаються наочно-образним мисленням, нестійкою увагою, емоційністю, потребою в діяльності та схваленні дорослих. Тому ефективними є такі методи, що спираються на **гру, практичну дію, творчість, наочність і співпрацю**.

Водночас урахування **індивідуальних особливостей** – темпу роботи, темпераменту, рівня мотивації, здібностей – дає можливість учителю створити ситуацію успіху для кожного учня, уникнути перевантаження, підтримати інтерес і впевненість у власних силах. Отже, педагогічна майстерність полягає у вмінні **поєднати загальні закономірності розвитку дитини з її унікальністю**, обираючи методи, що сприяють гармонійному розвитку особистості. Лише тоді навчальний процес у початковій школі стає не лише ефективним, а й гуманним, творчим і життєво значущим для кожного учня.

Мотиваційні стратегії та психологічна підтримка командної роботи учнів початкової школи. Сучасна початкова школа дедалі більше орієнтується на

формування в учнів уміння співпрацювати, висловлювати власні думки, чути інших і разом досягати результату. Тому **командна робота** стає не лише методом організації навчання, а й важливим засобом розвитку соціальних і комунікативних компетентностей. Водночас ефективність спільної діяльності молодших школярів значною мірою залежить від **мотиваційних стратегій учителя та психологічної підтримки**, яку він забезпечує під час взаємодії. Діти цього віку ще не мають сформованого досвіду колективної праці, тому потребують особливої уваги до емоційного клімату, довіри й відчуття власної значущості в групі.

Мотиваційні особливості молодших школярів у спільній діяльності. Мотиваційна сфера дітей молодшого шкільного віку є надзвичайно чутливою. Учні прагнуть визнання, схвалення дорослого, позитивних емоцій і відчуття успіху. Тому їх участь у командній роботі визначається не стільки раціональними, скільки **емоційними мотивами**. Поряд із цим у них поступово формується **пізнавальний мотив**, тобто бажання дізнаватися нове, експериментувати, досліджувати. Саме командна діяльність створює умови, де поєднуються ігровий, соціальний та пізнавальний інтереси. Дитина прагне бути корисною для спільної справи, водночас отримує задоволення від процесу й спілкування. Таким чином, для того щоб утримати інтерес учнів до спільної роботи, педагог має вміло поєднувати різні види мотивації – від зовнішньої (похвала, оцінка) до внутрішньої (радість пізнання, відчуття успіху).

Мотиваційні стратегії стимулювання командної діяльності. Одним із найважливіших завдань учителя є вибір таких стратегій, які спонукають дітей не просто виконувати завдання, а щиро бажати співпрацювати.

Стратегія «Ситуація успіху». Першою і найважливішою є стратегія **створення ситуації успіху**. Коли учень відчуває, що його внесок цінний, він прагне докладати більше зусиль. Учитель підкреслює навіть незначні досягнення, уникає порівняння між дітьми, зосереджуючись на індивідуальному прогресі. Такий підхід формує внутрішню впевненість і підвищує мотивацію до співпраці.

Стратегія «Спільна мета – спільний результат». Не менш важливо, щоб кожен школяр розумів, **навіщо** він працює в команді. Коли мета діяльності чітко усвідомлена, діти легше розподіляють обов'язки, погоджують дії та відповідальність. Учитель допомагає створити атмосферу взаємозалежності, коли успіх однієї дитини означає успіх усієї команди.

Стратегія «Ігрове навчання». Оскільки гра є природною формою діяльності дітей цього віку, варто будувати командну роботу на основі **ігрових методів**: квестів, рольових ігор, навчальних змагань. Саме гра створює емоційне підкріплення, знімає напругу й стимулює бажання досягати спільного результату.

Стратегія «Публічне визнання досягнень». Після завершення роботи команда має бачити результати своїх зусиль. Публічне представлення проєктів, оформлення спільних виставок або плакатів викликає **почуття гордості** та бажання знову долучатися до подібних ініціатив.

Стратегія «Рефлексія і самооцінка». Завершальним етапом будь-якої командної діяльності є **рефлексія**. Учні разом з учителем обговорюють, що вдалося, які труднощі виникали, хто яку роль виконував. Такий аналіз допомагає дітям усвідомити власний внесок і значення командної взаємодії. Усі ці стратегії логічно поєднуються між собою: створена ситуація успіху підсилює внутрішню

мотивацію, спільна мета надає діяльності сенсу, а рефлексія закріплює позитивний досвід.

Психологічна підтримка командної взаємодії. Якщо мотивація є рушійною силою діяльності, то *психологічна підтримка* – це той ґрунт, на якому вона зростає. Без сприятливого емоційного клімату навіть найкращі методи не дадуть очікуваного результату.

Створення позитивного емоційного середовища. Перший крок – забезпечити *атмосферу довіри, безпеки й доброзичливості*. Дитина має відчувати, що її приймають у колективі, що вона може висловити думку без страху осуду. Учитель демонструє відкритість, доброзичливий тон, гумор, уміння слухати. Саме приклад дорослого формує у дітей модель позитивної комунікації.

Розвиток емпатії та взаємоповаги. Наступний важливий аспект – *розвиток емпатії*. Дітей потрібно вчити розуміти почуття одне одного, підтримувати товариша. Для цього корисні вправи типу «Комплімент другу», «Ми одна команда», «Як би я почувався на місці іншого». Такі дії сприяють формуванню почуття єдності та відповідальності за спільну справу.

Запобігання конфліктам. Конфлікти в команді – природне явище, особливо коли діти з різними характерами працюють разом. Роль учителя полягає не у придушенні конфліктів, а в *перетворенні їх на можливість навчитися домовлятися*. Педагог допомагає дітям шукати спільні рішення, оцінювати не особистість, а дію, уникати образ.

Підтримка менш упевнених учасників. Особливої уваги потребують діти, які менш упевнені у собі або не схильні до активності. Учитель допомагає їм знайти власну роль – підготувати матеріал, намалювати плакат, озвучити результати. Такі невеликі, але значущі завдання допомагають сформувати *відчуття власної цінності*, що є основою психологічного комфорту.

Роль учителя у підтримці командної роботи. Педагог у початковій школі виступає організатором, *модератором міжособистісних стосунків*. Його поведінка, стиль спілкування, рівень емпатії та доброзичливість формують у дітей модель взаємодії. Учитель повинен вміти підтримувати баланс між вимогливістю і підтримкою, керувати емоційним станом групи, заохочувати ініціативу, але не допускати домінування окремих учасників. Саме завдяки педагогічній чуйності й уважності формується атмосфера, у якій діти навчаються здобувати знання, жити у співпраці.

Отже, *мотиваційні стратегії та психологічна підтримка* – це взаємопов'язані складові успішної командної роботи учнів початкової школи. Правильно організована система мотивації допомагає учням відчувати інтерес до навчання, задоволення від спільної діяльності, а психологічна підтримка забезпечує емоційну стабільність і довіру.

Учитель, який уміє створити ситуацію успіху, визначити спільну мету, застосовує ігрові методи, розвиває емпатію й підтримує позитивний клімат у класі, формує навчальні результати, *ціннісні орієнтири співпраці та взаємоповаги*. Таким чином, командна робота у початковій школі стає не просто формою організації навчання, а *важливим інструментом виховання гармонійної, соціально активної особистості*, здатної співпрацювати, підтримувати інших і вірити у власні сили.

Формування позитивного емоційного клімату проєктного середовища

Проектна діяльність у початковій школі сьогодні є важливим інструментом навчання та розвитку соціально-емоційних компетенцій учнів. Вона передбачає не лише опанування нових знань і навичок, а й активну взаємодію між дітьми, спільне планування, пошук рішень і реалізацію завдань у команді. Ефективність такої діяльності значною мірою залежить від **емоційного клімату в групі**. Діти молодшого шкільного віку особливо чутливі до настрою в класі та поведінки вчителя, тому формування позитивного клімату стає ключовим чинником успішності проєктів.

Позитивний емоційний клімат у проєктному середовищі визначається відчуттям **дружності, безпеки, довіри та взаємоповаги**. Дитина повинна відчувати, що її думка враховується, її внесок важливий для групи, а її емоції та переживання приймаються без осуду. У таких умовах діти легше проявляють ініціативу, більш відкриті до співпраці і здатні до спільного прийняття рішень. Навпаки, негативний або напружений клімат, страх критики чи неприйняття обмежують участь учнів, знижують їхню мотивацію та впливають на якість виконання завдань.

Стратегії формування позитивного емоційного клімату:

1. Створення атмосфери довіри. Першим і найважливішим кроком є формування **атмосфери довіри та безпеки**. Учитель має демонструвати приклад емпатії, терпіння і поваги до кожного учня. Для цього необхідно заохочувати висловлення власної думки, активно слухати дітей і уникати оцінювання особистості, зосереджуючись на діях та досягненнях. Такий підхід допомагає кожній дитині відчувати себе важливою та потрібною в команді.

2. Використання ігрових та інтерактивних методів. Молодші школярі природно реагують на **ігрові та інтерактивні методи** навчання. Ігри, квести, рольові вправи, змагання й інші активності дозволяють залучити дітей до процесу, зняти напруження і формувати позитивні емоційні взаємодії. Наприклад, рольові завдання, де кожен учень має конкретну функцію, стимулюють почуття відповідальності та взаємозалежності.

3. Підтримка успіхів та заохочення. Ще одним ключовим аспектом є **підтримка успіхів і досягнень учнів**. Навіть невеликі успіхи повинні бути помічені й оцінені. Похвала, усне заохочення, демонстрація результатів роботи на класних дошках або виставках підвищують самоповагу дітей і їхню мотивацію до подальшої участі в командних проєктах. Важливо, щоб заохочення було справедливим, підкреслювало прогрес і стимулювало досягнення спільних цілей.

4. Розвиток емпатії та взаємопідтримки. Формування позитивного клімату неможливе без **розвитку взаємної емпатії та взаємопідтримки**. Діти повинні навчитися розуміти почуття однокласників, підтримувати товариша та цінувати внесок кожного. Для цього корисними є вправи на взаємоповагу, рольові ігри, колективне обговорення емоційного стану під час виконання завдань або після завершення проєкту. Такий підхід сприяє створенню командної солідарності та готовності до співпраці.

5. Запобігання та конструктивне вирішення конфліктів. Конфлікти серед учнів неминучі, особливо у груповій діяльності, де діти з різними характерами та інтересами працюють разом. Позитивний емоційний клімат включає **вміння конструктивно вирішувати конфлікти**. Учитель виступає модератором, допомагає дітям висловлювати свої претензії, знаходити компромісні рішення та

оцінювати дії, а не особистість. Це формує навички мирного спілкування, самоконтролю та взаємоповаги.

6. Стимулювання колективної відповідальності. У позитивному проєктному середовищі діти відчувають *спільну відповідальність за результат*. Кожен учень розуміє, що успіх проєкту залежить від дій усіх членів команди. Учитель спрямовує дітей на спільне планування, розподіл обов'язків і взаємне контролювання процесу, що дозволяє формувати відчуття єдності та взаємозалежності.

Вплив позитивного клімату на ефективність проєктної діяльності. Позитивний емоційний клімат сприяє розвитку *творчого потенціалу, ініціативності та відповідальності учнів*. Діти легше долають труднощі, більш активно взаємодіють у команді та проявляють здатність до спільного прийняття рішень. Крім того, емоційна підтримка зменшує рівень тривожності та страху помилки, що є критично важливим для молодших школярів.

Формування атмосфери довіри, підтримка успіхів, розвиток емпатії та конструктивне вирішення конфліктів допомагають досягати високих результатів у проєктній діяльності, формувати у дітей *соціальні та емоційні компетентності*, які знадобляться в повсякденному житті та подальшому навчанні.

Таким чином, *формування позитивного емоційного клімату у проєктному середовищі початкової школи* є ключовим фактором ефективності навчальної діяльності. Атмосфера довіри, підтримки, взаємоповаги та конструктивного вирішення конфліктів створює умови, за яких кожна дитина відчуває себе важливою, мотивованою і готовою до співпраці. Педагог, який активно впливає на емоційний клімат, сприяє розвитку у дітей навичок виконання навчальних проєктів, *умінь співпрацювати, проявляти емпатію, підтримувати однокласників і відповідально ставитися до спільних результатів*. У підсумку проєктне середовище стає ефективним інструментом формування гармонійної, соціально активної та впевненої у власних силах особистості.

Професійна роль учителя: фасилітатор, наставник, модератор у проєктному навчанні. Проєктне навчання є сучасною формою організації освітнього процесу, яка передбачає активну участь учнів у плануванні, реалізації та оцінюванні власних проєктів. У цьому контексті традиційна роль учителя як джерела знань змінюється. Вчитель перестає бути лише експертом, який транслює інформацію, і стає *фасилітатором, наставником та модератором* навчального процесу. Кожна з цих ролей має свої особливості, але всі вони спрямовані на підтримку самостійності учнів і розвиток їхніх компетентностей.

Роль фасилітатора. Фасилітатор у проєктному навчанні створює умови для *ефективної роботи групи та самостійного навчання учнів*. Він організовує простір, допомагає визначати цілі та завдання, підтримує процес пошуку рішень, не нав'язуючи готових відповідей. Фасилітатор заохочує дітей до співпраці, ставить питання, які стимулюють мислення, та сприяє активній участі всіх членів групи. У початковій школі фасилітатор допомагає дітям структурувати інформацію, формулювати ідеї та узгоджувати дії у команді. Він стежить за тим, щоб учні розподіляли обов'язки рівномірно, не виникало конфліктів та кожен учасник відчував власну значущість у груповій роботі. Таким чином, фасилітатор *створює психологічно безпечне середовище*, у якому дитина може експериментувати, висловлювати думки та вчитися на власних помилках.

Роль наставника. Наставник у проєктному навчанні виконує *роль поради́ника та підтримки*, допомагаючи учням глибше розуміти матеріал і розвивати компетентності. Він надає рекомендації щодо джерел інформації, методів виконання завдань і підходів до вирішення проблем. Однак наставник не робить роботу замість учнів – він спрямовує їхній процес навчання, мотивує до самостійних пошуків та допомагає оцінювати власні досягнення. У початковій школі наставник підтримує дітей, коли вони стикаються зі складними завданнями, допомагає розвивати творчі навички та критичне мислення. Він демонструє приклад правильного підходу до пошуку рішень, вчить планувати час і ресурси, а також аналізувати результат. Завдяки цьому учні отримують *досвід самостійного навчання*, який формує впевненість у власних силах і готовність до подальшого навчання.

Роль модератора. Модератор у проєктному навчанні відповідає за *організацію процесу взаємодії в команді та ефективне використання часу*. Він стежить за динамікою групової роботи, допомагає координувати дії учнів, сприяє конструктивному обговоренню і прийняттю рішень. Модератор також контролює дотримання правил комунікації та надає рекомендації щодо поліпшення співпраці.

У початковій школі роль модератора полягає у тому, щоб *забезпечити збалансовану участь усіх дітей*, уникнути домінування окремих учнів і підтримати тих, хто соромиться висловлювати власну думку. Модератор створює умови для колективного вирішення проблем і допомагає групі приймати обґрунтовані рішення, що підвищує ефективність проєктної діяльності та навички соціальної взаємодії.

Фасилітатор, наставник і модератор – це не окремі функції, а взаємопов'язані аспекти професійної діяльності вчителя у проєктному навчанні. Виконуючи їх одночасно, педагог створює *інтегроване середовище підтримки*, де учні відчують себе значущими, мотивованими і здатними до самостійної творчої роботи. Такий підхід забезпечує баланс між керівництвом і свободою учнів, формує командну культуру і стимулює розвиток ключових компетентностей.

Професійна роль учителя в проєктному навчанні є комплексною та багатогранною. Як *фасилітатор*, педагог організовує робочий простір і підтримує активну участь учнів; як *наставник* – спрямовує їхній розвиток і мотивує до самостійного навчання; як *модератор* – координує групову взаємодію та забезпечує ефективну роботу команди.

Завдяки такому підходу учні початкової школи отримують *можливість розвивати креативність, комунікаційні навички, самостійність та соціальну відповідальність*. Роль учителя у проєктному навчанні виходить за межі традиційного викладання, перетворюючи клас у *простір активного, інтерактивного та емоційно безпечного навчання*, де кожна дитина відчуває себе важливою і здатною до успішної спільної діяльності.

Методи фасилітації: «Мозковий штурм», «Шість капелюхів мислення», «Карусель ідей». У сучасному освітньому процесі, управлінні, бізнесі чи громадській діяльності дедалі більшого значення набувають *інтерактивні методи групової роботи*, що сприяють активному залученню учасників, розвитку креативності та спільному прийняттю рішень. Одним із ключових понять у цьому контексті є *фасилітація* – процес організації групової взаємодії, який допомагає учасникам ефективно досягати поставлених цілей.

Фасилітатор – це не лектор і не керівник, а *посередник*, який створює умови для того, щоб кожен учасник міг висловитися, а група – знайти спільні рішення. Серед найпоширеніших методів фасилітації виділяють «*Мозковий штурм*», «*Шість капелюхів мислення*» та «*Карусель ідей*». Розглянемо детальніше сутність і застосування кожного з них.

Метод «Мозковий штурм» (англ. brainstorming) – один із найстаріших і водночас найпопулярніших методів колективного генерування ідей. Його розробив Алекс Осборн у 40-х роках XX століття для стимулювання творчого мислення в колективах. **Мета методу:** отримати велику кількість різноманітних ідей для вирішення проблеми, не обмежуючи мислення учасників критикою чи оцінкою.

Основні принципи:

1. Відсутність критики. На етапі висування ідей не допускаються зауваження, оцінки чи обговорення.

2. Кількість породжує якість. Чим більше ідей – тим більша ймовірність знайти цінне рішення.

3. Вільна фантазія. Заохочується навіть найсміливіші, фантастичні або нестандартні пропозиції.

4. Комбінування ідей. Ідеї можна поєднувати або розвивати одна на основі іншої.

Етапи проведення:

Підготовчий. Фасилітатор формулює чітку проблему чи запитання для обговорення.

Генерація ідей. Учасники висловлюють думки, фасилітатор фіксує всі пропозиції без коментарів.

Систематизація. Ідеї групуються за темами, напрямками або критеріями.

Оцінювання. Група обговорює ідеї, визначає найкращі, обирає оптимальні рішення.

Переваги: стимулює творче мислення; дозволяє залучити всіх учасників до активної роботи; швидко генерує багато варіантів.

Обмеження: не підходить для складних аналітичних завдань; потребує навченого фасилітатора для підтримки темпу і уроку.

Механізм проведення методу «Шість капелюхів мислення». Процес застосування цього методу складається з кількох послідовних етапів, які забезпечують логіку та цілісність групового мислення. Насамперед фасилітатор пояснює учасникам суть методу, його основну ідею та символіку кожного «капелюха». Важливо, щоб усі зрозуміли, що «капелюхи» – це не реальні предмети, а умовні ролі або позиції мислення, які допомагають структуровано розглядати проблему. Фасилітатор уточнює, що під час обговорення кожен учасник має дотримуватися певного типу мислення, відповідно до кольору «капелюха». Це створює спільне розуміння і дисциплінує процес.

Після вступного пояснення група почергово «надягає» різні капелюхи, тобто переходить від одного способу мислення до іншого. Наприклад, спочатку всі мислять у межах «білого капелюха» – зосереджуються лише на фактах, інформації, даних. Потім фасилітатор пропонує змінити «капелюх» на «червоний», і учасники висловлюють свої емоції, інтуїтивні враження, настрої, не обґрунтовуючи їх логічно. Далі обговорення переходить до «чорного капелюха», де розглядаються ризики, критичні зауваження та слабкі сторони ідеї. Після цього настає черга

«жовтого капелюха» – мислення в позитивному ключі, пошук переваг і можливостей. Наступний етап – «зелений капелюх», який стимулює творчість, фантазію, пошук альтернативних варіантів. Нарешті, «синій капелюх» символізує контроль і управління процесом мислення: під його впливом фасилітатор або призначений учасник підсумовує результати, структурує ідеї, визначає подальші кроки.

Кожен етап роботи з певним «капелюхом» завершується коротким підсумком, де фіксуються основні думки, висновки чи пропозиції, що виникли під час обговорення. Це дозволяє зберегти логічну послідовність і не втратити важливі ідеї, які з'являються на різних стадіях мислення.

Після того як група пройшла всі шість «капелюхів», настає завершальна фаза. Учасники разом із фасилітатором формулюють узагальнений висновок або комплексне рішення, у якому враховуються як раціональні, так і емоційні, творчі та критичні аспекти. Завдяки такій послідовності вдається отримати всебічно обґрунтований результат, що базується на різних підходах до мислення.

Переваги методу. Метод «Шість капелюхів мислення» має низку суттєвих переваг, які роблять його ефективним інструментом у роботі з групами, командами чи аудиторіями. По-перше, він дозволяє розглядати проблему з різних сторін. Завдяки переходу від одного типу мислення до іншого учасники не зациклюються на одній позиції чи упередженій точці зору. Це допомагає бачити ситуацію об'ємно, з урахуванням усіх можливих аспектів – від фактів до емоцій, від критики до новаторських ідей.

По-друге, метод урівноважує емоційні та раціональні компоненти мислення. Часто в процесі обговорення переважає або холодний аналіз, або емоційна реакція, що знижує ефективність спільного рішення. Завдяки «червоному» та «жовтому» капелюхам люди мають можливість висловити почуття й оптимістичні погляди, тоді як «білий» і «чорний» капелюхи забезпечують логічність і обґрунтованість міркувань. Такий баланс сприяє гармонійному груповому мисленню.

По-третє, метод підвищує рівень рефлексії та саморегуляції групи. Коли учасники усвідомлюють, у якому «режимі мислення» вони перебувають, вони вчаться контролювати власні реакції, змінювати підхід до аналізу ситуації, уникати хаотичних суперечок. Це сприяє розвитку навичок критичного мислення, самодисципліни й конструктивного діалогу. Завдяки цим перевагам метод часто використовують у командній роботі, під час стратегічного планування, у педагогіці, психології, бізнесі та навіть у дипломатичних переговорах, де потрібен збалансований і всебічний підхід до прийняття рішень.

Обмеження методу. Попри очевидні переваги, метод «Шість капелюхів мислення» має й певні обмеження, які необхідно враховувати при його застосуванні. Передусім він вимагає певної підготовки учасників. Не всі одразу розуміють різницю між типами мислення, тому фасилітатору потрібно детально пояснити ролі кожного «капелюха» і контролювати, щоб учасники дотримувалися заданого формату. Без цього обговорення може перетворитися на хаотичний обмін думками, що знизить ефективність методу.

Крім того, ефективність методу значною мірою залежить від чіткої структури фасилітації. Якщо фасилітатор не дотримується послідовності переходів між «капелюхами» або не підводить проміжних підсумків, група може втратити логіку мислення, а результати будуть поверхневими. Також важливо враховувати час:

занадто тривале обговорення в одному «капелюсі» втомлює учасників, тоді як занадто швидко – не дає змоги глибоко опрацювати ідеї.

Отже, для успішного використання цього методу фасилітатор повинен бути добре підготовленим, а учасники – дисциплінованими та відкритими до різних форм мислення. Лише тоді «Шість капелюхів мислення» забезпечать повноцінний ефект структурованої творчості та колективного аналізу.

Метод «Карусель ідей». Метод «Карусель ідей» (або «Ідея-карусель») використовується для активізації мислення, обміну досвідом і колективного напрацювання рішень у великих групах. Його суть полягає в поступовій ротації учасників між підгрупами, які працюють над різними аспектами проблеми.

Алгоритм проведення:

Підготовка. Фасилітатор визначає кілька запитань або підтем, які потребують обговорення.

Формування підгруп. Кожна команда отримує одне завдання і записує свої ідеї на аркуші фліпчарту.

Ротація. Через певний час (5–10 хвилин) групи переходять до наступного столу й продовжують роботу, доповнюючи попередні записи.

Підбиття підсумків. Після завершення циклу кожна група повертається до свого початкового аркуша, знайомиться з доповненнями й презентує результати.

Переваги: забезпечує активну участь усіх членів групи; дозволяє побачити проблему з різних ракурсів; підвищує рівень залученості й колективної відповідальності.

Недоліки: потребує ретельної організації простору та часу; може викликати поверхневість обговорення, якщо фази занадто короткі.

Фасилітаційні методи мають спільну мету – активізувати групову взаємодію та сприяти спільному прийняттю рішень, однак відрізняються за підходом, структурою та очікуваними результатами. Розглянемо їхні особливості детальніше за основними критеріями.

Основна мета методу. *Мозковий штурм* має на меті *генерацію великої кількості ідей* у короткий проміжок часу. Головне завдання – не оцінити, а зібрати якомога більше варіантів вирішення проблеми. Цей метод особливо ефективний, коли потрібно знайти нові, нестандартні підходи. **Метод «Шість капелюхів мислення»** орієнтований на *аналіз проблеми з різних точок зору*. Його мета – не стільки знайти ідеї, скільки навчитися бачити ситуацію з кількох позицій: раціональної, емоційної, критичної, творчої тощо. Це метод системного мислення, що допомагає збалансувати процес прийняття рішень. *Карусель ідей* має на меті *колективне напрацювання рішень* у великих групах. Її суть полягає в тому, щоб кожен учасник долучився до створення спільного продукту через обмін і доповнення думок у ротаційній формі. Тут важлива командна динаміка і взаємне збагачення позицій.

У методі *мозкового штурму* діяльність є *творчою і спонтанною*. Учасники висловлюють будь-які ідеї, навіть на перший погляд нереальні. Головне – не обмежувати креативність. Цей тип діяльності стимулює інтуїтивне, асоціативне мислення та відкритість до нового. **«Шість капелюхів мислення»** передбачає *аналітичну, структуровану діяльність*. Учасники рухаються за чітким алгоритмом, змінюючи тип мислення відповідно до символічних «капелюхів». Це системна робота, у якій спонтанність поступається логічній послідовності.

У методі *«Карусель ідей»* діяльність є **командною і ротаційною**. Групи почергово змінюють робочі столи чи завдання, обговорюючи різні аспекти проблеми. Таким чином, кожен учасник долучається до кількох підтем, а результати стають спільним продуктом колективу. Це активний, динамічний тип роботи. Під час **мозкового штурму** фасилітатор виступає як **мотиватор і регулятор темпу**. Він забезпечує дотримання правил (заборона критики, вільна генерація ідей), підтримує енергію групи, контролює час і динаміку обговорення. Його завдання – створити атмосферу довіри, де кожен не боїться висловлювати думки.

У методі *«Шість капелюхів мислення»* фасилітатор має **керувати послідовністю мислення**. Він пояснює зміст кожного «капелюха», організовує переходи між етапами, нагадує учасникам, у якому «режимі мислення» вони перебувають, і підбиває проміжні підсумки. Його роль більш структурна й методична.

У *«Каруселі ідей»* фасилітатор виконує функцію **координатора ротації груп**. Він розподіляє завдання між столами, стежить за часом переходів, забезпечує чітку організацію простору і послідовності. Також він допомагає підбити загальні підсумки після завершення всіх ротацій. Тут важлива логістика й управління процесом.

Метод **мозкового штурму** найкраще працює у **невеликих групах – від 6 до 12 осіб**. Це дає змогу забезпечити активну участь кожного, але водночас уникнути хаосу. У меншій групі може бракувати ідей, у більшій – важче підтримувати дисципліну. Для методу *«Шість капелюхів мислення»* оптимальним є **6–10 учасників**. Такий склад дозволяє залучити різні точки зору, але водночас забезпечити зручне обговорення без надмірної кількості виступів. Якщо група більша, доцільно розділити її на кілька підгруп, кожна з яких проходить цикл «капелюхів» окремо. *Карусель ідей* розрахована на **великі групи – від 15 до 30 осіб і більше**. Це метод масової взаємодії, який передбачає поділ учасників на кілька підгруп (по 4–6 осіб). Велика кількість учасників тут не є перешкодою, адже ротаційна форма забезпечує залучення кожного до роботи.

Результатом **мозкового штурму** стає **список ідей** – різноманітних, іноді навіть суперечливих, але потенційно цінних. На наступних етапах їх аналізують, відбирають найперспективніші й розробляють у вигляді конкретних пропозицій чи планів дій. Метод *«Шість капелюхів мислення»* приводить до **глибокого розуміння проблеми**. Після його застосування група має всебічно проаналізовану ситуацію, бачить її сильні та слабкі сторони, розуміє емоційний фон, ризики, можливості й має збалансовану основу для прийняття рішення. У результаті роботи за методом *«Карусель ідей»* формується **синтез різних позицій**. Завдяки послідовному доповненню думок у ротаційному форматі народжується колективне рішення, у якому враховано пропозиції кожної підгрупи. Це особливо цінно в роботі великих колективів, коли важливо об'єднати різні погляди.

Отже, порівнюючи три методи фасилітації, можна зробити такі висновки: **«Мозковий штурм»** найефективніший на етапі пошуку ідей – він стимулює креативність і швидко генерує думки. **«Шість капелюхів мислення»** корисний для глибокого аналізу та структурованого обговорення складних проблем. **«Карусель ідей»** забезпечує активну участь великої кількості людей і сприяє створенню узгодженого колективного рішення.

Таким чином, кожен із методів має свої унікальні сильні сторони, і вибір конкретного інструменту залежить від цілей фасилітаційної сесії, кількості учасників та характеру завдання.

Методи фасилітації є потужними інструментами для організації ефективної командної роботи. Вони допомагають долати бар'єри комунікації, стимулюють креативність і сприяють прийняттю узгоджених рішень. *«Мозковий штурм»* – оптимальний для швидкого генерування великої кількості ідей. *«Шість капелюхів мислення»* – забезпечує структурований, різнобічний підхід до аналізу проблеми. *«Карусель ідей»* – формує простір для взаємного навчання та узгодження позицій у великих групах. Таким чином, використання фасилітаційних методів підвищує ефективність спільної діяльності, розвиває навички комунікації, критичного та креативного мислення – компетентності, необхідні для успішної роботи в команді у XXI столітті.

Стратегії підтримки учнів у процесі виконання проєкту. Проєктна діяльність є однією з найефективніших форм організації навчання, орієнтованих на розвиток самостійності, критичного мислення та творчості учнів. Вона дозволяє інтегрувати знання з різних галузей, формувати навички співпраці, планування та відповідальності за результат. Однак успіх навчального проєкту значною мірою залежить від педагогічної підтримки, яку забезпечує вчитель на всіх етапах роботи. Завдання педагога полягає у контролі, передусім у створенні сприятливого середовища, де учні можуть вчитися діяти самостійно, але при цьому відчувати допомогу, підказку й упевненість.

Під підтримкою учнів розуміють систему цілеспрямованих дій учителя, спрямованих на сприяння особистісному й навчальному розвитку дитини в процесі реалізації проєкту. Це не пряме керівництво чи нав'язування рішень, а супровід, який дозволяє учням поступово брати на себе відповідальність за власне навчання.

Педагогічна підтримка реалізується через консультації, фасилітацію, зворотний зв'язок, створення умов для співпраці, а також через організацію навчальних ситуацій, у яких учні можуть робити вибір, приймати рішення, аналізувати результати.

Основними стратегіями підтримки учнів у процесі проєкту є:

Стратегія мотиваційної підтримки. Першим і найважливішим етапом роботи над проєктом є формування внутрішньої мотивації учнів. Учитель має допомогти дітям побачити значущість проєкту, його зв'язок із реальним життям, практичну користь результату.

Ефективними прийомами мотиваційної підтримки є: постановка проблемних запитань, які викликають інтерес; спільне обговорення теми проєкту, її актуальності; залучення учнів до вибору завдань і розподілу ролей; демонстрація успішних прикладів учнівських або професійних проєктів.

Учитель виступає не як контролер, а як натхненник, який допомагає учням усвідомити, що їхня діяльність має цінність і може вплинути на реальне середовище.

Стратегія організаційної підтримки. Наступна стратегія стосується структурування роботи над проєктом. Учитель допомагає учням планувати діяльність, розподіляти час і ресурси, визначати етапи виконання. На початку роботи педагог може запропонувати шаблони планів, календарні графіки, таблиці обліку завдань, а також навчити користуватися цифровими інструментами для

командної роботи (Google Workspace, Trello, Notion тощо). Організаційна підтримка передбачає також навчання командної взаємодії: учні вчаться домовлятися, розподіляти ролі, визначати відповідальних. Учитель виступає фасилітатором, який допомагає групі ефективно координувати свої дії, але не втручається у кожне рішення.

Стратегія інформаційно-консультативної підтримки. На етапі збору й аналізу інформації вчитель забезпечує доступ до необхідних джерел, навчає учнів працювати з даними, перевіряти достовірність інформації, посилаючись на джерела. Важливо, щоб педагог не давав готових відповідей, а допомагав знайти їх самостійно, ставлячи запитання-підказки, наприклад: «Де можна знайти підтвердження цієї думки?», «Які ще точки зору існують?», «Як можна перевірити отримані результати?». Таким чином, учні поступово оволодівають навичками дослідницької діяльності, а вчитель стає їхнім консультантом і наставником.

Стратегія емоційно-психологічної підтримки. Під час виконання проєкту учні стикаються з труднощами: нестача часу, конфлікти в команді, невпевненість у власних силах. Тому важливо забезпечити емоційний комфорт і довіру. Учитель має підтримувати доброзичливу атмосферу, заохочувати спроби, навіть якщо вони не одразу успішні. Слова підтримки («ти можеш», «давай спробуємо ще раз», «це хороший напрямок») підвищують самооцінку учнів і сприяють розвитку внутрішньої мотивації. Психологічна підтримка також передбачає вміння вчителя помічати напруження в групі, посередничати в конфліктах і спрямовувати команду до конструктивного діалогу.

Стратегія рефлексивної підтримки. На завершальних етапах проєкту важливо допомогти учням осмислити власний досвід. Рефлексивна підтримка передбачає обговорення того, що вдалося, які труднощі виникали, чого навчилися учасники. Учитель організовує підсумкове обговорення, пропонує інструменти самооцінювання, анкетування або щоденники рефлексії.

Такий підхід дозволяє учням побачити цінність власного внеску, усвідомити помилки і визначити напрямок подальшого розвитку. Рефлексія є важливим компонентом навчання через досвід і формує навички самоорганізації.

Роль учителя у підтримці проєктної діяльності. Отже, роль учителя у проєктній діяльності полягає у супроводі, а не контролі. **Він виступає** організатором, наставником, консультантом, а іноді – психологом і медіатором. Успішна стратегія підтримки ґрунтується на партнерських стосунках між педагогом та учнями. **Учитель створює умови**, у яких учні можуть: самостійно ставити цілі; планувати свою роботу; здійснювати пошук інформації; оцінювати результати. Таким чином, педагогічна підтримка стає засобом формування в учнів предметних знань, життєвих компетентностей – умінь мислити критично, діяти самостійно, відповідати за спільний результат.

Стратегії підтримки учнів у процесі виконання проєкту – це сукупність педагогічних дій, спрямованих на стимулювання активності, формування самостійності та відповідальності. Ефективна підтримка включає мотиваційний, організаційний, інформаційний, емоційно-психологічний та рефлексивний аспекти. Застосування таких стратегій сприяє тому, що проєктна діяльність стає способом отримання знань, потужним інструментом розвитку особистості, здатної до творчості, самоосвіти та успішної взаємодії у сучасному світі.